

foto's Borgman Beheer Advies

Van dik hout en hoge bomen

Over houtoogst en -verkoop in particulier bos

Van dik hout zaagt men planken. Het is een gezegde dat menig bouseigenaar misschien afschrikt om hout vanuit het eigen bos te oogsten en verkopen. Met de gedachte 'mijn bomen zijn maar kort en dun en ik heb slechts een paar hectare bos beschikbaar'. En: 'ik ga toch niet mijn bos op zijn kop laten zetten voor een paar kuub hout?' Dit zijn zomaar enkele gedachten die de kleinere bouseigenaar of een bosbezitter zonder ervaring kan hebben met houtoogst en -verkoop. Maar er is wel degelijk van alles mogelijk in de kleinere bossen. Als je het maar goed organiseert.

— Jeroen Oorschot (Borgman Beheer Advies)

> Houtproductie kan een belangrijke financiële pijler in het beheer zijn, mits uitgevoerd binnen de gestelde visie en beheerkaders. Houtproductie kan bijvoorbeeld nodig zijn om het beheer en investeringen te betalen. Een kader kan zijn dat er geen kaalslag mag plaatsvinden. Of een beheerder wil alleen topkwaliteit produceren met behulp van de QD-methode. Of een beheerder wil werken aan een zo hoog mogelijke biodiversiteit en structuur en een middel daartoe is boomsgewijze uitkap en natuurlijke verjonging. Houtoogst is dan een middel en geen doel. In de uitwerking van een visie op het bos en het beheer is het raadzaam om al na te denken over hoe de houtoogst vorm zou moeten krijgen en welke stempel deze op het bos mag en zal drukken.

Beheerkaders

De SNL-subsidieregeling kan de mate en wijze

van houtoogst in uw bos sturen, als u voor deze subsidie opteert. Beschikt u over het meer 'basic' SNL-beheertype 'Bos met productie', dan kleven hier geen beperkende voorwaarden aan. Heeft u echter een natuurbos type zoals dennen-, eiken-, beukenbos, dan mag er vaak op tachtig procent van het bosoppervlak niet geoogst worden, of minder dan twintig procent van de bijgroei. Ook zijn er beheertypen die juist een regelmatige oogst voorschrijven, zoals hakhout en houtsingels.

Andere kaders die de mate of de wijze van houtoogst kunnen beïnvloeden zijn bijvoorbeeld CO₂-certificering, een duurzaamheidscertificaat (FSC, PEFC), door u als eigenaar zelf geïnitieerd wanneer u dat wenst.

In de regel kunt u het dunnen van bos buiten de bebouwde kom zonder vergunning of melding doen. Pas bij grotere verjongingsgaten is dit meldingsplichtig bij de provincie. Kap binnen de bebouwde kom of het definitief omvormen van bos naar andere natuur of grondgebruik vraagt om een omgevingsvergunning en heeft veel meer voeten in de aarde.

In sommige gevallen zal de publieke opinie zich keren tegen de houtoogstplannen. Daar kunt u wellicht voor wellicht zwichten om de goede

vrede te bewaren, maar zolang u een reguliere dunning uitvoert op uw eigen terrein mag u dit zonder meer doen. Het is natuurlijk verstandig, en het zal worden gewaardeerd als u de omgeving van te voren informeert en uitlegt wat u doet en waarom. Hiervoor zijn tal van communicatiemogelijkheden beschikbaar (zie afbeelding hiernaast).

Wanneer is een bos toe aan een dunning?

Wanneer zijn bomen dik en lang genoeg om een rendabele dunning uit te voeren? Het antwoord is: dat hangt ervan af. Door inventariseren en meten (soortensamenstelling, diameter op borsthoogte, bijgroei, kronensluiting) weet een boseigenaar waar hij aan toe is. Zeker als hij de volgende vuistregels in acht neemt:

- Vanaf een dbh van ongeveer 12 cm kan dunning rendabel zijn en het hout worden verkocht. Ga er dan vanuit dat het vrijkomende sortiment brandhout, paalhout, vezelhout of OSB zal zijn. Het is laagwaardig, maar wél met een opbrengst. Voorafgaand aan die eerste rendabele dunning moet u bij een productiedoelstelling de opstand wel goed verzorgen (en sowieso in de gaten te houden). Maar er komt in die eerste periode nog geen verkoopbaar hout vrij. Deze jeugdverzorging is echter noodzakelijk om in het oudere bos kwaliteitshout te kunnen telen!
- Raken de boomkronen in de boomlaag elkaar, of sterven te behouden bomen af? Dan is het bos toe aan een dunning (anders lopen bijgroei, productie en vitaliteit op termijn terug). De mate van kroonsluiting en daarmee ingrijpen verschilt per boomsoort, leeftijdsfase en beheermethode.
- Worden de dikste bomen dikker dan ca. 65 cm dbh en heeft u geen afzet voor dit sortiment? Dan is het aan te raden om op doeldiameter te gaan oogsten, zodat de bomen niet te dik worden. Dit is overigens geen reden om geen dikke bomen meer te laten groeien! Ook voor dikke bomen is afzet, soms zelfs heel waardevolle. Bovendien geeft een dikke boom op een mooie plek natuurlijk een waardevol, soms onvervangbaar of uniek bosbeeld.

Vanzelfsprekend kan een bos ook om andere redenen aan dunning of actief beheer toe zijn. Bijvoorbeeld als de menging of structuur afnemen, ongewenste soorten gaan domineren, of het bosbeeld verandert. Al deze veranderingen zijn dan negatief ten opzichte van de doelstellingen in uw beheerplan of gewenste beeld.

Aandachtspunten bij de voorbereiding

Zodra de bijgroei en kronensluiting van het bos zijn gemeten en het bos blijkt dat het bos aan dunning toe is, is het tijd om de houtoogst voor te bereiden. De eerste stap is het blessen zodat de houtkoper weet wat er wel of niet geoogst kan worden. Door middel van het bosalfabet, brengt u uniformiteit in de toegepaste blestekens. Zo begrijpt elke machinist hoe u wenst dat er gewerkt gaat worden. Verstandig is om gebleste bomen ook te meten. Door te meten op stam krijgt u een goed beeld van de te verkopen partij en een

goed inzicht in het aantal kuubs per soort. Dit is nuttig voor de verkoop en bij het toezicht houden op het daadwerkelijke aantal kuubs dat het bos uiteindelijk verlaat. Overigens zegt deze meting nog niets over de houtkwaliteit of het sortiment dat vrij gaat komen!

Denk er bij het blessen aan dat u over drie tot zes jaar ook weer terug wilt komen en nog eens wilt oogsten. Bij een te zware dunning kan dit niet meer of is het interval veel langer. Het bos heeft in de regel ook geen gebaat bij een te zware dunning. De groei en stabiliteit zullen er onder lijden. Als minimale hoeveelheid van rendabel te verkopen kuubs rondhout op stam geldt zo'n 250-400 m³, afhankelijk van de houtsoort, afzetmarkt op dat moment en de terreinomstandigheden. Dat zijn zo'n zeven tot elf vrachtwagens met hout. Een ander aandachtspunt bij het blessen is: welke houtoogst gaat volgen? Komt er een harvester of wordt er met de hand geveld? Zie ik langhout of eerder gekort sortiment als product? Deze vragen zijn essentieel om te beantwoorden voordat de eerste stip of streep wordt gezet op de te vellen boom, aangezien de inrichting van de houtoogst in het terrein hierdoor bij het blessen wordt

bepaald. Anderzijds vraagt een bepaald bos op een bepaalde bodem met een bepaald vrijkomend sortiment aan hout ook om de inzet van een bepaalde oogstmethode en –logistiek. Maatwerk dus!

Zorg ervoor dat u bij het blesen direct let op boomveiligheid. Dat kan conform het Praktijkadvies van de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren). Als u de ronde voor de controle boomveiligheid combineert met een blesronde dan kost de boomveiligheid niet alleen geld, maar levert die gewoon geld op. De uit het oogpunt van veiligheid te snoeien of te vellen bomen gaan dan immers 'op de grote hoop' mee in de verkoop. Bedenk dat in het bos niet alleen bomen, maar ook struiken, boomverjonging, flora en fauna leven en dat de bosbodem het belangrijkste medium voor dit leven is. Naast dat de Natuurbeschermingswet dit voorschrijft, is het verstandig om duurzaam om te gaan met deze elementen. Daarom is het aan te raden om zoveel mogelijk met vaste dunningspaden te werken zodat machines op zo min mogelijk plekken de bosbodem berijden en de rest van de groeiplaats onverdicht intact laten.

Aandachtspunten bij de verkoop en tijdens de oogst

Eigenlijk heeft u twee opties: u oogst het hout zelf óf u verkoopt het hout op stam. In het eerste geval kun je het oogsten ook laten doen op uurbasis of tegen vergoeding van een tarief per kuub en vervolgens de verkoop aan de weg. In het tweede geval geeft u de oogst en verkoop helemaal uit handen. In alle gevallen is het van belang dat u goede afspraken maakt met uw aannemer over de wijze van uitvoeren. Over het sparen van uw bos, het achterlaten van de wegen en paden, de bodem en de verjonging. In alle gevallen dient u met diegenen die feitelijk gaan vellen en uitrijden, de afspraken en bijzonderheden in het veld door te nemen en voldoende toezicht en communicatie op het werk te houden. Alleen dan weet u of het werk naar tevredenheid verloopt, of dat u eventueel bij moet sturen. Het werken met een ErBo-gecertificeerde aannemer zal u daarbij helpen. Bij de oogst in eigen beheer en verkoop aan de weg is het van groot belang de juiste sortimenten te laten korten (let op: met overmaat!) en daarbij in te spelen op de actuele houtmarkt. Dit proces is lastig en vergt kennis en ervaring, of een goede begeleiding.

Kennis en ervaring

Het hierboven beschreven proces van voorbereiding en uitvoering van houtverkoop en -oogst vraagt om kennis en ervaring: van het eigen bos, van de houtmarkt, van de techniek van blesen en meten en van de bosbouwsector. U kunt zelf veel kennis vergaren door bijvoorbeeld deel te nemen aan excursies van de Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging, een bosbouwcontactkring, een bosgroep of de AVIH. Daarnaast zijn er veel cursussen over deze onderwerpen (www.boscur-sus.nl).

Belangrijk is ook om na een oogst het proces te evalueren met alle betrokken partijen. Bij voorkeur doet u dit in het bos. Op deze manier leert u veel over uw bleswerk, de uitvoering en wat daarbij aan sortiment vrijkomt.<

jeroen@borgmanbeheer.nl

